

Kommunal- og regionaldepartementet
Postboks 8112 Dep

0032 OSLO

Deres ref	L.nr.	Arkivsaknr	Arkivkode	Avd/Seksj/Saksb	Dato
	8360/10	10/451	010 &13	SA/SA/TOA	17.09.10

HØRING - ENDRINGER I VALGLOVEN - FORSLAG TIL ENDRINGER I VALGLOVEN

Vedlagt oversendes særutskrift fra kommunestyrets møte 16.09.10, sak 46/10.

Saken ble lagt frem for kommunestyret som melding. Eidsberg kommune tiltrer forslagene til lovendringer. Kommunestyret kom ikke med kommentarer til merknadene om at politikerne ikke skal delta i stemmestyrene.

Med hilsen

Tone Å. Reime
Tone Åsrud Reime
Formannskapssekretær
Sentraladministrasjonen

Kopi:

Vedlegg:
Særutskrift KST-46/10

Eidsberg kommune
Kommunestyret

SÆRUTSKRIFT

Saknr.	Politisk behandling	Møtedato
46/10	Kommunestyret	16.09.10

Arkivkode:010 &13   Arkivsaknr.:10/451   L.nr.: 8333/10
Saksb.: Tone Åsrud Reime

SAK 46/10
HØRING - EVALUERING AV VALGET I 2009 - FORSLAG TIL ENDRINGER I
VALGLOVEN - MELDING

Rådmannens forslag til vedtak:

Meldingen tas til etterretning.

Kommunestyrets behandling:

Ingen forslag.

Kommunestyrets enstemmige vedtak i møte 16.09.10, sak 46/10:

Rådmannens forslag vedtas.

Rett utskrift bekreftes.

Sendes til:

1. Kommunal- og regionaldepartementet

POLITISK SEKRETARIAT, 17.09.10

Tone A. Reime

SAKSOPPLYSNINGER:

Vedlegg: Ingen.

På bakgrunn av evalueringen fra stortingsvalget i 2009 og rapport fra Organisasjonen for Sikkerhet og Samarbeid i Europa (OSSE), fremmer Kommunal- og regionaldepartementet følgende forslag til endringer i valgloven:

1. Forslag om at en kandidat kan be seg fritatt fra å stå på valgliste ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg dersom vedkommende legger frem erklæring om at han/hun ikke sympatiserer med valglisten.
2. Forslag om at tidspunktet for innlevering av listeforslag settes til kl. 12.00 den 31. mars og tidspunkt for tilbakekalling av listeforslag settes til kl. 12.00 den 20. april.
3. Forslag om at Folkeregistermyndigheten pålegges å lage et "foreløpig manntall" pr. 1. april i valgåret.
4. Forslag om krav til forsegling av urner på valgdagen. Dagens krav i valgforskriften til forsegling av valgurner ved forhåndsstemmegivningen foreslås fastsatt i lov.

Det fremmes videre forslag om enkelte forskriftsendringer med hensyn til utforming av stemmesedler og krav om kvittering for levering og mottak av valgmateriell.

Det foreslås ingen begrensninger med hensyn til valgbarhet for listekandidater, men en ber om tilbakemelding fra kommunene på praktiske problemer ved en slik innføring.

Stortingets fullmaktskomite som avgir innstilling til Stortinget om godkjenning av stortingsvalget, viser i Innst. I S(2009-2010) til at helhetsinntrykket etter valget er at det har vært gjennomført på en effektiv måte i kommunene og at fylkesvalgstyrene har utført en grundig kontroll med valgstyrene.

Komiteen forutsetter at departementet i forbindelse med evalueringen av valget vurderer alle tiltak som kan redusere risikoen for feil. Departementet påpeker at det er viktig at det ikke innføres system- og regelendringer uten at det er klare behov og gode grunner til dette, ikke minst risikoen for at feil øker, jfr. forkastede stemmer.

OSSE rapporterer om høy standard og kvalitet på det norske demokratiet og norske valg, men peker på forhold (stortingsvalg) som kretsen av valgbare, ombudsplikten, mandatfordeling, personvalgordningen, krav til listekandidater (utelukkelse), hemmelig valg (stemmesedler), forsegling av valgurner, legitimasjon, tilrettelegging for funksjonshemmede, klagesystemet, partiloven (åpenhet vedrørende inntekter og utgifter), spesifisering av tidsperiode for når NRK er forpliktet til å gi en bred og balansert dekning, tilnæringsmåten og rett til tilgang til media under valgkamper. Det vises til punktene under og endringsforslag.

Høringsnotatet har også tatt for seg temaer der det ikke foreslås endringer, samt presisering av enkelte paragrafer:

- Krav til legitimasjon. Det legges vekt på økt informasjon og presisering i valghåndboken.
- Tilrettelegging for funksjonshemmede. Det vises her til ny plan- og bygningslov gjeldende fra 01.07.10, jfr. universell utforming og ny diskriminerings- og tilgjengelighetslov gjeldende fra 01.01.09. Det legges vekt på ny designløsning som skal tilbys kommunene, lovens krav og opplæring.
- Praksis i.f.t. stemmegivning fra bl.a. senil demente, utviklingshemmede og umyndiggjorte. Det presiseres at alle som ønsker det skal få stemme.
- Tidligstemmeordningen. Ved valget i 2009 utgjorde det i underkant av 1% av det totale antall forhåndsstemmer. Det er ønskelig med erfaring fra flere valg.

- Steder for forhåndsstemmegivning. Lokale forhold må være avgjørende for hvilke lokaler som benyttes og ikke lovfeste steder utover det som allerede ligger i valgloven.
- Åpningstider for forhåndsstemmemottak. Åpningstidene bør være tilpasset lokale forhold, bl.a. antall stemmeberettigede og geografiske forhold og ikke lovfestes.
- For sent innkomne forhåndsstemmer. Det foreslås ikke endring i tidspunktet for når stemmen skal være valgstyret i hende (kl. 21.00 på valgdagen), men fokusere på informasjon og rask forsendelse.
- Feil avkryssing i manntallet, jfr. forhånd og valgting. Departementet er skeptisk til at det innføres rutiner som pålegger valgstyrene å sortere valgkort og omslagskonvolutter for kontroll. Dette kan i fremtiden løses ved sentralt elektronisk valgsystem.
- Stenging av valglokaler. Det er ikke aktuelt å ha samme tidspunkt for stenging for alle valglokaler. Lokale forhold avgjør hva som er hensiktsmessig.
- Bretting av stemmesedler. Prøveordning fra Buskerud – designløsning "Blanke Ark" – skal utprøves videre og tilbys kommunene.
- Logistikk i valglokalene, jfr. avkryssing i manntallet, stemping og stemme lagt i urne. Dagens regelverk ivaretar hensynene for rett stemmegivning, men presiserer informasjon om oversiktlig logistikk.
- Neste kirkevalg skal holdes samtidig med kommune- og fylkestingsvalget 2011. Det er viktig med god tilrettelegging og gjennomføring, spesielt med to lokale valg. Kommunens hjelp ved kirkelige valg må ikke gå på bekostning av lokalvalget, jfr. tilstrekkelige ressurser både i form av personell og utstyr.
- Stemmesedler. Departementet vil se nærmere på om det bør ses nærmere på likeartede krav til utforming, leservennighet, størrelse, farge og minstekrav til kvalitet, jfr. valgforskriften.
- Retting av stemmesedler. Departementet vil se nærmere på utformingen for å unngå tvil om fremgangsmåten for endringer på seddelen. Det er umulig å få helt ensartet utforming for alle valg da det er ulike måter å foreta endringer på stemmeseddelen til de ulike valg.
- Maskinell opptelling. Det presiseres at det ikke er lov til å bytte ut ukurante stemmesedler. Det må benyttes skannerløsninger som kan lese alle stemmesedler, jfr. valglovens bestemmelser om at de stemmesedler som er avgitt skal telles. Ukurante stemmesedler må i tilfelle telles manuelt.
- Utvide kretsen av valgbare ved stortingsvalg. Ifølge Grunnloven er alle ansatte (også renholdspersonale) i et departement, med unntak av politiske ansatte, utelukket fra valg med mindre de fratrer sin stilling før valgdagen. Forslag til endring av Grunnloven må fremmes av stortingsrepresentantene innen utgangen av 201-2012 med votering senest innen 2011-2015.
- Begrensning for listekandidater. Spørsmålet gjelder om listekandidater skal utelukkes fra verv som stemmestyremedlem, valgfunksjonær eller stemmemottaker. Før departementet tar stilling til dette, noe som medfører flere endringer i lov og forskrift, bes det om innspill fra kommunene.
- Overlevering av valgmateriell til fylkesvalgstyret. Valgforskriften bør endres slik at den pålegger valgmyndighetene å etablere en kvitteringsordning som skal benyttes ved overlevering av valgmateriell.
- Kretsopptelling og kretsinnrapportering. Loven har ingen bestemmelser som pålegger kommunene å telle kretsvis. Innrapportering av valgresultatet skjer under ett. Med bakgrunn i krav om minst 100 manntallsførte i en krets, noe som

er umulig i mange av landets kretser og det merarbeid dette vil kreve, fremmes det ikke forslag om endring i loven nå. Et sentralt elektronisk valgsystem som vil kunne løse dette. Slikt valgadministrativt system skal prøves ut i noen kommuner ved valget i 2011.

RÅDMANNENS MERKNADER:

Bakgrunn for endringsforslagene:

1. Forslag om at en kandidat kan be seg fritatt fra å stå på valgliste ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg dersom vedkommende legger frem erklæring om at han/hun ikke sympatiserer med valglisten.

Det vurderes om det bør gjøres endringer i regelverket vedrørende ombudsplikten, d.v.s. plikten til å stille til valg og motta valget dersom man blir valgt. Ombudsplikten har eksistert ubrutt siden Grunnloven av 1814 for Stortingets del og siden formannskapslovene av 1837 for kommunestyrenes del.

Valglovutvalget foretok i sin utredning om ny valglov (NOU 2001:3) en vurdering av ombudsplikten.

Utvalgets flertall mente at ombudsplikten fortsatt burde gjelde av følgende hensyn:

- Hensynet til den enkeltes samfunnsansvar
- Demokratihensynet
- Rekrutteringshensynet
- Hensynet til velgerne

Utvalgets mindretall mente at om samfunnsborgere skal være forpliktet til å påta seg verv de ikke på forhånd har samtykket til, strider mot den alminnelige rettsfølelse og individets selvbestemmelsesrett og at ombudsplikten ikke har vært en tilstrekkelig garanti for rekrutteringen til folkevalgte organer. Det vises videre til at ombudsplikten langt på vei er avskaffet – i hvert fall ved stortingsvalg – ved at kandidatene på forhånd blir spurt om de er villige til å stille til valg.

I forslag til ny valglov (Ot.prp. nr. 45 – 2001-2002) la departementet til grunn prinsippet om at den som har stemmerett ved valg, også skal kunne velges som medlem av vedkommende forsamling.

Ifølge dagens lov må personer som føres opp på valglister uten å bli forespurt og heller ikke har reell mulighet til å be seg fritatt, melde seg inn i et annet politisk parti selv om man ikke ønsker det.

Dagens lovverk kan være i strid med FNs konvensjon for sivile og politiske rettigheter og menneskerettighetserklæringens (EMK) om prinsipperklæringer om tanke-, menings- og foreningsfrihet. Med bakgrunn i dette og rapporten fra OSSE, vurderes det å åpne opp for en ny fritaksgrunn. Departementet foreslår at kandidaten legger frem en erklæring overfor valgmyndighetene om at vedkommende ikke kan stille som kandidat fordi vedkommendes politiske synspunkt eller overbevisning er i strid med

det syn valglisten representerer. En slik skriftlig erklæring legges frem i forbindelse med de ordinære prosedyrene for underretning til kandidatene etter valglovens § 6-6.

Eidsberg kommune anbefaler at forslaget tiltres.

2. Forslag om at tidspunktet for innlevering av listeforslag settes til kl. 12.00 den 31. mars og tidspunkt for tilbakekalling av listeforslag settes til kl. 12.00 den 20. april.

I.h.t. gjeldende valglov er fristen for innlevering av listeforslag 31. mars i valgåret, d.v.s. at listen skal være fysisk kommet inn til kommunen/fylkeskommunen innen kl. 24.00.

Hvis en dato som er utgangspunktet for en frist faller på en helligdag, begynner fristen å løpe nærmeste påfølgende hverdag.

Hvis en dato for avslutning av en frist faller på en helligdag, løper fristen ut den nærmeste påfølgende hverdag.

Bestemmelsene over gjelder tilsvarende i de tilfeller hvor en dato som er det tidligste eller seneste tidspunkt for noen handling etter denne lov, faller på en helligdag.

Dette innebærer at dersom 31. mars faller på en søndag, vil innleveringsfristen løpe ut mandag 1. april. Faller 31. mars på skjærtorsdag, langfredag, 1. eller 2. påskedag, kan listeforslag leveres inn 3. påskedag. Er 31. mars påskeaften, skal listeforslaget leveres inn denne dagen siden dette ikke er en helligdag. Det samme gjelder for en vanlig lørdag.

Det er forslagsstiller som er ansvarlig for å bevise at listeforslaget er innkommet innen fristens utløp når listeforslaget blir funnet i kommunens postkasse 1. april. Det har forekommet tilfellet der det er reist tvil om dette.

Det er uheldig at innleveringsfristens utløp etter loven er kl. 24.00. Dette er utenom ordinær arbeidstid. Det kan heller ikke forlanges at det skal pålegges vaktordning frem til kl. 24.00 – ei heller på lørdag eller påskeaften når denne faller på 31. mars. Kl. 15.00 har vært benyttet som frist tidligere, men 31. mars kan falle på onsdag før påske og vanligvis er det kortere arbeidstid på denne dagen.

Fristen for tilbakekalling av listeforslag er 20. april og de samme regler for vanlige dager og helligdager gjelder som for innlevering av listeforslag.

Med bakgrunn i ovennevnte foreslås det at valgloven endres slik at lørdager og helligdager likestilles når det gjelder beregning av frister etter loven og at fristen settes til kl. 12.00.

Eidsberg kommune anbefaler at forslaget tiltres.

3. Forslag om at Folkeregistermyndigheten pålegges å lage et "foreløpig manntall" pr. 1. april i valgåret.

Folkeregistreringsmyndigheten (Skattedirektoratet – SKD) skal etter valgloven på en hensiktsmessig måte stille til disposisjon for valgmyndighetene opplysninger om hvem som skal innføres i manntallet i kommunen. Det er skjæringsdatoen som avgjør hvilken kommune velgeren er stemmeberettiget i. Skjæringsdatoen er etter loven 30. juni i valgåret. SKD er også ansvarlig for endringer i folkeregisteret som har betydning for valget frem til valgdagen.

Folkeregistreringsmyndigheten har kun plikt til å stille rådata til disposisjon da det er kommunen som er ansvarlig for å føre manntallet. Ved kommunestyrevalget skal listeforslagene innleveres innen 31. mars og være godkjent innen 1. juni, d.v.s. kontrollert i.f.t. bl.a. valgbarhet.

Det finnes ikke lovhjemmel for å pålegge folkeregistermyndigheten å stille data til disposisjon for kommunene før skjæringsdatoen.

Departementet vurderer det slik at kommuner og fylkeskommuner kan gis tilgang til manntallsopplysninger for kontroll av listekandidater og underskrifter som krever endring av valgloven:

- Uttrekk av folkeregisteret basert på stemmerettsvilkårene ved de ulike valgene slik det ble gjort i 2009.
- Lovfeste etablering av permanente manntall.

Departementet planlegger å etablere et sentralt valgdatasystem for alle landets kommuner. I dette systemet er det helt nødvendig å etablere et elektronisk manntall. Systemet ligger vel til rette for etablering av et permanent manntall.

Det statlige valgdatasystemet skal testes ut i noen kommuner ved valget i 2011 og det er for tidlig å si om det er klart til valget i 2013. Siden kommunene har behov for et "foreløpig manntall" før 2013, vil departementet foreslå at folkeregistermyndigheten i lov pålegges å stille slike data til disposisjon for kommunene pr. 1. april. Det presiseres at SKD selv må stille data til disposisjon og ikke via dataleverandør som i dag.

Eidsberg kommune anbefaler at forslaget tiltres.

4. Forslag om krav til forsegling av urner på valgdagen. Dagens krav i valgforskriften til forsegling av valgurner ved forhåndsstemmegivningen foreslås fastsatt i lov.

Det står ikke i valgloven at valgurnen skal være forseglet ved tidligstemming og forhåndsstemming. Dette fremgår av valgforskriften. Stemmegivningen skal legges ned i en forseglet urne, både i egen kommune eller om vedkommende stemmer utenfor kommunen.

Det er ikke noe krav verken i valgloven eller valgforskriften om at valgurner som brukes på valgdagen skal være forseglet mens stemmegivningen pågår. Det fremgår av valgforskriften at valgstyret skal sørge for at stemmestyrene etablerer "betryggende rutiner" for oppbevaring av innholdet. OSSE anbefaler myndighetene til å ta i bruk konsekvente prosedyrer for sikkerhetstiltak på valgdagen, bl.a. forsegling av urner.

Departementet vurderer det slik at selv om Norge er et land med lange tradisjonsrike tradisjoner, er vi også forpliktet av en rekke internasjonale regler og konvensjoner når det gjelder gjennomføringen av valg.

Departementet mener det må etableres et system for tømning av urnene. Det er lite hensiktsmessig å gå til anskaffelse av mange nye valgurner. Det kan heller ikke være uheldig å ha en ordning for tømning av urner i løpet av en valgdag dersom dette skjer i betryggende former. Departementet ser for seg en ordning der valgurnene åpnes og innholdet tømmes rett over i en dertil spesiallaget farget plastsekk som så forsegles (med strips) og merkes med serienumre. Det er nødvendig at fremgangsmåten fastsettes i valgforskriften både for forhåndsstemming og på valgtinget.

Departementet er av den oppfatning at ny bestemmelse om forsegling av urnene på valgdagen er et så viktig prinsipp at det bør tas inn i valgloven. Tilsvarende må dette også gjelde forhåndsstemmingen.

Eidsberg kommune anbefaler at forslaget tiltres.

KONKLUSJON:

Høringsfristen for forslag til endring av valgloven er satt til 01.09.10. Saken legges derfor frem for kommunestyret som melding.